

спростить виконання працівниками міліції своїх функціональних обов'язків та позитивно вплине на ефективність роботи органів внутрішніх справ у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки.

Використана література:

1. Проект закону України "Про забезпечення безпеки та громадського порядку під час проведення масових спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходів" [Електронний ресурс] : Проект Закону реєстр. № 7137 від 17.09.2010 - Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=38565.

2. Про схвалення Інтегрованої концепції забезпечення безпеки і правопорядку під час проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 верес. 2008 р. / № 1244-р. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1244-2008-%B0>.

3. Про порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових спортивних та культурно-видовищних заходів : постанова Кабінету Міністрів України від 18 груд. 1998 р. № 2025 // Офіційний вісник України. - 1998. - № 51. - Ст. 1894.

4. Про затвердження Порядку організації робіт із забезпечення громадського порядку та безпеки під час проведення футбольних матчів : постанова Кабінету Міністрів України від 29 черв. 2004 р. за № 823 // Офіційний вісник України. - 2004. - № 26. - Ст. 1707.

5. Про затвердження державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу : постанова Кабінету Міністрів України від 22 лют. 2008 р. № 107 // Офіційний вісник України. - 2008. - № 18. - Ст. 482.

УДК 347.97:99:343.12(477)

О.Ю. Татаров
А.В. Шевчишен

СУДОВА РЕФОРМА ТА РЕОРГАНІЗАЦІЯ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА В УКРАЇНІ - СКЛАДОВІ РОЗБУДОВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Охарактеризовано основні засади проведення в Україні судової реформи та значення для досудового слідства Закону України "Про судоустрій України і статус суддів".

Ключові слова: *концепція судово-правової реформи; суд; судова реформа; судоустрій; спеціалізовані суди; статус суддів; судочинство.*

Охарактеризовано основные аспекты проведения в Украине судебной реформы и значение для досудебного расследования Закона Украины "О судостроительстве Украины и статусе судей".

Ключевые слова: *концепция судебного-правовой реформы; суд; судебная реформа; судостроительство; специализированные суды; статус судей; судопроизводство.*

Characterized basic aspects of realization in Ukraine of judicial reform. Essence and value an Act of Ukraine "are analysed About судостроительстве and status of judges".

Key words: *conception of судебного-правовой reform; court; judicial reform; судостроительство; specialized courts; status of judges; rule-making.*

З часу набуття Україною незалежності відбуваються трансформації в її владних інституціях. Основне завдання таких перетворень – створення умов для формування незалежної демократичної правової держави і всіх її гілок влади – законодавчої, виконавчої та судової.

Однак реалізація зазначеного неможливо без зміцнення правового статусу органів правосуддя. У державі, що прагне стати правовою, суд має бути авторитетним, незалежним, в ньому повинна знайти відображення не бюрократична установа, а реальний гарант захисту прав громадян.

Після розпаду СРСР на території України функції суду частково змінилися, проте система судострою залишилася "радянською". Щоб побудувати дійсно демократичну державу, в першу чергу, потрібні виважені закони і доступне правосуддя. Та реформа лише однієї гілки влади не дасть очікуваних результатів, її необхідно проводити разом з реформуванням законодавчої та виконавчої систем. Крім того, процесу проведення судової реформи "заважає" складна соціально-економічна ситуація в державі.

На думку міжнародних організацій, зокрема Венеціанської комісії "За демократію через право", в Україні відсутні надійні гарантії безпеки особи, її прав і свобод, а також непорушності власності, упевненості громадян у своїй захищеності від посягань, сваволі, неправного переслідування. Способів і засобів виправлення цього чимало, але головний із них – справедливе правосуддя [1, с. 15].

У зв'язку з тим, що наявність ефективної судової системи є засобом забезпечення суспільного порядку, який виступає джерелом суспільного добробуту, нині більшість науковців та політиків погоджуються з наявністю нагальної потреби реформування всіх ланок судо-

вої системи України. Відмінність поглядів полягає лише в обранні методу такого реформування [2, с. 3].

Так, тривалий час проблеми судової реформи в Україні були предметом дослідження І.А. Базанова, Ю.В. Борової, В.В. Маляренка, В.Т. Маляренка, Д.П. Письменного, Н.С. Карпова, Л.А. Остафійчука, В.В. Сташиса, Л.Д. Удалової, І.В. Федорова, В. М. Тертишника, що сприяло вирішенню певних проблем. Та деякі з них потребують додаткового, більш поглибленого і детального дослідження.

Вважається, що судова реформа не повинна зводитися лише до вдосконалення організації діяльності судів, а, перш за все, сприяти створенню умов для посилення захисту прав та свобод людини і громадянина.

Першим кроком на шляху проведення судово-правової реформи в роки незалежності України стало прийняття Верховною Радою України 28 квітня 1992 р. Постанови № 2296-ХІІ "Про концепцію судово-правової реформи в Україні". У ній визначалася необхідність формування судової влади як самостійної, незалежної від законодавчої та виконавчої влади гілки, здатної здійснювати правозахисну функцію [3, с. 426].

В подальшому норми Концепції знайшли своє відображення в низці законодавчих актів, що регламентують діяльність судової системи, визначають статус суддів, народних засідателів, процедуру фінансування судів тощо. Зокрема, маються на увазі Закон України "Про Конституційний Суд України", укази Президента України "Про додаткові заходи щодо забезпечення належних умов діяльності суддів та функціонування судів", "Про створення апеляційних господарських судів і затвердження мережі господарських судів України" та ін. [4, с. 4].

В грудні 2006 р. на розгляд Верховної Ради України були внесені законопроекти "Про судоустрій України" і "Про статус суддів", які народні депутати України, за слушною рекомендацією Венеціанської комісії Ради Європи, об'єднали в єдиний законопроект. Прихильники цього пакетного законопроекту вважають його рішучим кроком у реформуванні судоустрою. На нашу ж думку, окремі його положення не у всьому чітко узгоджуються з Конституцією України, міжнародними стандартами права, рішеннями Конституційного Суду України, Концепцією вдосконалення судоустрою, рекомендаціями Венеціанської комісії в частині процедури призначення суддів та з інших питань [5, с. 77].

В 2008 р. схвалено Концепцію реформування кримінальної юстиції, згідно з якою реформування органів кримінальної юстиції має полягати в їхній інституційній реорганізації та запровадженні нових форм і методів діяльності спрямованої на: 1) реалізацію принципу інстанційності в побудові судів, що розглядають справи про "кримінальні правопорушення"; 2) розмежування сфер політичного та фахового (службового) керівництва; 3) розроблення та впровадження професійних стандартів службової діяльності працівників органів кримінальної юстиції; 4) здійснення діяльності із забезпечення правопорядку у співпраці з громадськістю, запровадження ефективного громадського контролю за діяльністю органів кримінальної юстиції; 5) зміну підходів до оцінки ефективності діяльності органів системи кримінальної юстиції [6, с. 486].

Положення реформування кримінально-процесуального законодавства в цій Концепції стали частиною реформування кримінальної юстиції України.

Головною метою Концепції є нормативне закріплення необхідності розробки науково обґрунтованої системи правосуддя в Україні, визначення шляхів удосконалення законодавства у даній сфері, усунення негативних тенденцій, що сталися внаслідок непослідовності у здійсненні попередньої судової реформи, забезпечення доступного та справедливого судочинства, прозорості в діяльності судів, оптимізації системи судів загальної юрисдикції, посилення гарантій незалежності судів, підвищення статусу суддів у суспільстві тощо.

Однак, процес утвердження судової влади відбувається з певними труднощами. Є чимало факторів, як об'єктивних, так і суб'єктивних, які перешкоджають нормальній роботі органів правосуддя.

Крім того, вирішення проблем реформування судової системи не позбавлене формальних підходів. Окремі фахівці на перше місце висуває проблеми структури судових установ, а мета правосуддя враховується лише частково. У зв'язку з цим, зазначені концепції не сприяли проведенню в Україні якісних перетворень кримінальної юстиції.

З метою реалізації положень зазначених концепцій Президентом України В. Ф. Януковичем Указом від 24 березня 2010 року № 440 утворено Робочу групу з питань судової реформи, основними завданнями якої стала підготовка узгоджених пропозицій щодо подальшого комплексного реформування судової системи, забезпечення гарантій реалізації конституційного права громадян на судовий за-

хист, удосконалення законодавчої бази стосовно судоустрою, судочинства, статусу суддів. До складу групи включено народних депутатів України, представників суддівського корпусу, провідних юристів, фахівців Головного слідчого управління МВС, а також науковців, у тому числі від Національної академії внутрішніх справ.

7 липня 2010 року Верховна Рада України прийняла в другому читанні і в цілому ЗУ "Про судоустрій України і статус суддів". Мета прийняття зазначеного закону - реформувати організацію діяльності судів у відповідності до положень Концепції. Законом визначено організацію здійснення правосуддя, систему суддів загальної юрисдикції, статус суддів, систему та порядок здійснення суддівського самоврядування, а також встановлено систему і загальний порядок забезпечення діяльності судів [7].

З метою реалізації передбачених Законом положень реформування судової системи в ньому визначено необхідність внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Кримінально-процесуального кодексу України, Кримінального кодексу України, Бюджетного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, законів України "Про комітети Верховної Ради України", "Про Вищу раду юстиції", "Про статус народного депутата України", "Про прокуратуру" тощо.

Законом також визначається процедура фахової підготовки кандидатів на посади суддів. Так, вона повністю оплачуватиметься за рахунок державних коштів, оскільки відповідно до міжнародних стандартів така підготовка має бути безкоштовною і здійснюватися за рахунок держави. Ця позиція викладена, зокрема, у п. III-а Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № (94) 12 "Незалежність, дієвість та роль суддів" (1994 р., п. 2.3 Європейської хартії про закон для суддів 1998 р.) [8, с. 98].

Проте, аналізуючи очікувану результативність системи добору кандидатів у судді, слід зазначити, що вона, на нашу думку, є надто ускладненою (включає складання двох кваліфікаційних іспитів, а між ними - обов'язкове проходження річної "спеціальної підготовки"). Застосування такої складної та досить тривалої системи добору суддів з числа юристів може уповільнити формування суддівського корпусу, вплинути на тривалість комплектування вакантних посад та збільшення вакантних посад у судах, не включаючи й значні додаткові бюджетні видатки.

З метою унеможливлення суб'єктивного впливу голови суду на суддів відповідного суду законом передбачається запровадження в усіх судах загальної юрисдикції автоматизованої системи документообігу та розподілу справ, яка на сьогодні функціонує лише в адміністративних судах.

Така новація має на меті сприяти забезпеченню неупередженого і справедливого розподілу справ між суддями, наданню оперативної інформації сторонам про стан розгляду справи, пришвидшенню руху справ.

Однак, на нашу думку, норми зазначеного закону в частині затвердження порядку функціонування автоматизованої системи документообігу Радою суддів України (ч. 6 ст. 15 Закону) не є безсумнівними, оскільки Рада не є органом державної влади, вона обмежена повноваженнями щодо прийняття або затвердження нормативно-правових актів України.

Ч. 2 ст. 31 Закону України "Про судоустрій України і статус суддів" передбачено, що вищими спеціалізованими судами є: Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України.

Проте, при розробці даного закону авторам бажано було б повніше врахувати аспекти формування спеціалізованих судів у попередні роки. Так, створення "Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ" вже передбачалося Законом України "Про судоустрій України" під назвою "Касаційний суд України". Однак рішенням Конституційного Суду України №20-рп/2003 від 11 грудня 2003 року положення про "утворення в системі судів загальної юрисдикції Касаційного суду України" були визнані такими, що не відповідають статті 125 Конституції України.

Крім того, ч. 2 ст. 20 Закону визначено можливість призначення суддів на адміністративні посади в судах та наділення їх відповідними повноваженнями Вищою радою юстиції. Проте, дана норма потребує узгодження зі ст. 131 Конституції України, яка містить вичерпний перелік повноважень судді.

Ст. 52 Закону визначено можливість "відрядження" суддів для роботи, не пов'язаної зі здійснення правосуддя (до Вищої ради юстиції) "зі збереженням заробітку за основним місцем роботи".

Однак, наявність такого положення щодо "відрядження" зі збереженням заробітку судді означатиме, що "відряджена" особа не ви-

конуватиме своїх прямих службових обов'язків зі здійснення правосуддя і у той же час на її місце не передбачається обрання (призначення) іншого судді, що може спричинити збільшення службового навантаження на суддів.

Розділом XII "Прикінцеві положення" Закону вносяться зміни до низки законодавчих актів України. Так, наприклад, основна мета внесення змін до процесуальних кодексів – підвищення доступності правосуддя та оптимізація судових процедур. Для реалізації цього завдання законом суттєво скорочуються терміни розгляду справ в апеляційній та касаційній інстанціях (наприклад, термін касаційного розгляду скарги в господарському процесі зменшується в два рази – з двох до одного місяця); забороняється апеляційним судам відправляти справи на новий розгляд; запроваджується в адміністративному процесі виклик шляхом надсилання тексту повістки електронною поштою, факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом); закріплюється в адміністративному та цивільному процесі право особи подавати апеляційну скаргу без подання попередньої заяви про апеляційне оскарження.

Законом передбачено, що кримінальну справу відносно судді може порушити лише Генеральний прокурор України, що посилює гарантії забезпечення незалежності суддів. Вже поряд з цим визначено спрощений порядок надання згоди на затримання чи арешт судді, обраного безстроково – відповідне подання вноситься до Верховної Ради України Генеральним прокурором України. Зазначене питання включатиметься до порядку денного Верховної Ради України позачергово без голосування та розглядатиметься без висновку комітетів Верховної Ради України на найближчому пленарному засіданні. Наявність такого положення має на меті унеможливити затягування процесу розслідування кримінальних справ відносно суддів.

Законом передбачено внесення змін до ст. 400-7 КПК України. Згідно із вказаними змінами правом ініціювати перегляд справи за нововиявленими обставинами наділяється лише сторона обвинувачення. Зазначене обмежує права інших учасників процесу та може негативно вплинути на встановлення об'єктивної істини в справі.

Зміни до процесуальних кодексів України щодо скорочення строків позовної давності, термінів апеляційного та касаційного оскарження судових рішень, зниження рівня гласності та відкритості судового процесу, забезпечення таких основних засад судочинства, як змагальність сторін суттєво обмежують процесуальні можливості судового

захисту прав і свобод фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, а також інтересів держави в судах загальної юрисдикції в Україні [9, с. 4].

Враховуючи викладене, слід зазначити, що прийняття Закону України "Про судоустрій України і статус суддів" є важливим кроком на шляху побудови демократичної правової держави. Однак, реформування судової влади в Україні має відбуватися на принципах системності, наукової обґрунтованості, врахування попереднього позитивного досвіду судового правозастосування та послідовності.

Наступним етапом судово-правової реформи в Україні повинно стати прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу та нового закону про прокуратуру.

Нині активно обговорюється питання можливості прийняття одного з двох варіантів кримінально-процесуального кодексу. Перший – внесений народними депутатами України Мойсиком В.Р., Вернидубовим І.В., Ківаловим С.В., Кармазіним Ю.А. 13 грудня 2007 року, реєстраційний № 1233. Другий – проект, підготовлений Національною комісією із зміцнення демократії та утвердження верховенства права [10, с. 3].

З метою наближення до вирішення практичних проблем та усунення суперечностей в попередніх проектах, в Міністерстві внутрішніх справ створено Робочу групу з числа провідних науковців і практиків, якими підготовлено ще один альтернативний проект КПК, який вже направлено для ознайомлення і опрацювання у владних інституціях.

Використана література:

1. Стефанюк В. Судова влада як основна юридична гарантія захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні // *Право України*. – 2001. – № 1. – С. 15.
2. Шицький І. Про окремі проблеми судової реформи // *Судоустрій і судочинство в Україні*. – 2007. – №2. – С. 3-11.
3. Концепція судово-правової реформи в Україні // *Затв. Постановою Верховної Ради України від 28 квітня 1992 року // Відомості Верховної Ради України*. – 1992. – № 30. – Ст. 426.
4. Зейкан Я. Проблеми судово-правової реформи // *Дзеркало тижня*. – 2007. – № 25 (654). – С. 4.
5. Костенко О. Актуальні проблеми реформування судової системи України // *Юридичний журнал* – 2007. – № 6 (60). – С. 77-79.
6. Концепція реформування кримінальної юстиції України: *Затв.*

Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. // Офіційний вісник Президента України. - 2008. - № 12. - Ст. 486.

7. Рада змінила судоустрій країни: депутати втілили в життя судову реформу Януковича // NEWSru.ua // Україна // 7 липня 2010 р.

8. Письменний Д.П. Новий Закон України "Про судоустрій України" як поступ до демократичної правової держави // Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи : Матеріали наук.-практ. конф. (18-19 квіт. 2002 р., м. Харків) / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. - К.; Х., 2002. - С. 98.

9. Ладниченко В. Гуманістичні цінності в організації судової влади // Юридична Україна. - 2007. - № 2. - С. 4-9.

10. Притика Д. Проблеми вдосконалення судової системи // Голос України. - 2007. - № 63. - С. 3.

УДК 343.22

Н.І. Мазур

**ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КОЛА ОСІБ,
КОТРІ НЕ ПІДЛЯГАЮТЬ
КРИМІНАЛЬНІЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ**

Ця стаття присвячена розгляду питання щодо суб'єкта задалегідь не обіцяного приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину. На основі аналізу кримінального законодавства ряду зарубіжних країн, а також різноманітних вітчизняних нормативно-правових актів, запропонований авторський підхід щодо визначення кола суб'єктів, котрі не підлягають кримінальній відповідальності за приховування злочину.

Ключові слова: *суб'єкт злочину, приховування злочину, близькі родичі, член сім'ї.*

Эта статья посвящена рассмотрению вопроса о субъекте заранее не обещанного укрывательства тяжкого или особо тяжкого преступления. На основании анализа уголовного законодательства ряда зарубежных стран, а также различных отечественных нормативно-правовых актов, предложен авторский подход к определению круга лиц, которые не подлежат уголовной ответственности за укрывательство преступления.

Ключевые слова: *субъект преступления, укрывательство преступления, близкие родственники, член семьи.*

The article covers a problem with a subject of a concealment of a grave or special grave criminal offense. As a result of analyzing criminal laws of foreign countries as well as different national law provisions the author's opinion